

ŞANLIURFA'DA KIRSAL ALANDA SARMA TÜTÜN KULLANIMI

Rolled Tobacco Smoke in the Rural Area of Sanliurfa

Medaim Yanık¹, Mehmet Gencer², Abdurrahman Altındağ³, Erkan Ceylan²,
Abdulkali Keklik⁴, Mahmut Katı³

ÖZET

Amaç: Türkiye’de filtreli paket sigara kullanımı ile ilgili çok sayıda çalışma olmasına karşın sarma tütün kullanımı ile ilgili sadece bir çalışma vardır. Hâlbuki Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde tütünün sarma tütün biçiminde kullanıldığı ve bu bölgelerde tütün pazarlarının olduğu bilinmektedir. Bu toplumsal kesim, tütün kullanımı ile ilgili bilgi ve istatistiklerin dışında kalmaktadır. Bu çalışmada Şanlıurfa’da kırsal alanda, tütün kullanma biçimlerinin ve bağımlılık düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Şanlıurfa’da Siverek ilçesine bağlı 600 nüfuslu bir köyde, 15 yaş üstünde olan tüm bireylerin oluşturduğu 299 kişi çalışmaya alındı. Çalışmacılar tarafından oluşturulan Anket Formu ve nikotin bağımlılık düzeyini ölçen Fagerstrom Nikotin Alışkanlık Ölçeği uygulandı.

Bulgular: Çalışmaya katılan 299 kişiden %55.5’i erkek (n=166), %44.5’i kadındı (n=133). Yaş ortalaması 35.7 ± 15.8 yıl idi. Okuma yazma bilmeme oranı %38 idi. Hayatı boyunca bir dönem tütün içen oranı %47.2 (n=141), halen tütün kullanan %38.8 (n=116) oranındaydı. Tütün kullananlardan %93’ü sarma tütün %7’si paket tütün kullanıyordu. Günde 20’den fazla sarma sigara içme %58.2 olup, %13.6’sı 30 yıldan uzun süre sarma sigara kullanmıştı. Olguların %87.3’ü tütüne filtre takmaksızın, %84.4’ü ağızlık kullanmadan %21’i tütünü sarıp tabakada biriktirerek, %78’i her içim için yeniden sigara sarmaktaydı. Aralıklı olarak paket sigara da kullanma oranı %17 olup, %81.7’sinde ailede sarma tütün kullanan başka biri de vardı. Sarma tütün tercih nedeni olarak %49.1’i daha ucuz olmasını, %32.1’i daha lezzetli olması olarak göstermekteydi. Sarma tütün kullananların %87.5’i sarma tütünün daha zararlı olduğunu düşünürken, %12.5’i paket sigaranın daha zararlı olduğunu düşünmekte idi. Nikotin alışkanlık ölçeğinden alınan puan ortalaması 8.79 ± 1.46 olup, bu ölçeğe göre sarma tütün kullananların %79.6’sı fiziksel nikotin bağımlısı idi.

Sonuç: Şanlıurfa’da kırsal alanda tütün kullanımının en yaygın biçimi sarma tütün kullanımınıdır. Tütünün geleneksel kullanım şeklinin sarma tütün şeklinde olması ve sarma tütünün daha ucuz olması bu durumun en önemli belirleyicileridir.

Anahtar kelimeler: Tütün, sarma tütün, sigara, tütün bağımlılığı, Şanlıurfa.

ABSTRACT

Objective: There are numerous studies about smoking filter-tipped cigarettes in Turkey. However, there is only one study about smoking rolled tobacco according to our knowledge. Smoking rolled tobacco is common in Eastern and Southeastern Turkey. The purpose of this study was to investigate sociodemographic characteristics, smoking habits and dependence levels in people who smoke rolled tobacco in the rural area of Sanliurfa.

Methods: This study was performed in a village in Siverek district of Sanliurfa. The village had a total population of 600. Two hundred ninety-nine subjects over 15 years of age were recruited in the study. Fagerstrom Tolerance Scale and a questionnaire about smoking rolled tobacco which were prepared by research team were applied to all subjects.

Results: This study included 299 subjects (55.5% male, 44.5% female). The mean age of subjects was 35.7 ± 15.8 years old. Thirty-eight percent of subjects were illiterate. Forty-seven percent of subjects (n=141) had used tobacco at least one period of their lifetime. Thirty-eight percent of subjects (n=116) were currently smoking tobacco. Ninety-three percent of subjects were smoking rolled tobacco, while only 7% were smoking cigarettes. 58.2% of subjects smoked more than 20 cigarettes a day. 13.6 % of subjects smoked more than 30 years, 84.4% smoked tobacco without filter, 84.4% smoked without a cigarette holder. Whereas 21% of subjects collect rolled tobacco in a cigarette case, others roll tobacco for each smoke. 17% of subjects sometimes smoke filter-tipped cigarettes besides rolled tobacco. 81.7% of subjects had a family member who smoke rolled tobacco. The reason for smoking rolled tobacco was its low cost compared to filter-tipped cigarettes for 49.1% of subjects. 87.5% of subjects thought that rolled tobacco was more harmful than filter-tipped cigarettes. The average score of Fagerstrom Tolerance Scale was 8.79±1.46 in the study group. These results suggested that 79.6% of subjects who smoke rolled tobacco had physical dependence on nicotine.

Conclusion: Rolled tobacco smoking is the most common form of tobacco use in the rural area of Sanliurfa. Traditional usage and the low cost of rolled tobacco are the important factors which determine smoking rolled tobacco in Sanliurfa.

Key words: Tobacco, rolled tobacco, cigarette, tobacco dependency, Sanliurfa.

Bağımlılık Dergisi 2006; 7: 80-83

Journal of Dependence 2006; 7: 80-83

¹ Doç. Dr. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri A.D.

² Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göğüs Hastalıkları A.D.

³ Yrd. Doç. Dr. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri A.D.

⁴ Pratisyen Dr. Sincik Sağlık Merkezi, Adıyaman

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Doç. Dr. Medaim Yanık, Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri A.D. Yenişehir Yerleşkesi, 63300 – Şanlıurfa – TÜRKİYE

Elektronik Posta Adresi / E-mail address: yanikmedaim@yahoo.com Telefon / Phone: +90 (414) 314 84 10

29 Ekim 2005’te alınmış, 30 Temmuz 2006’da kabul edilmiştir. / Received October 29, 2005; accepted for publication July 30, 2006.

GİRİŞ

Nikotin bağımlılığının filtreli ve filtresiz sigara, pipo, puro, nargile, çiğneme, emme, enfiye gibi değişik yöntemleri vardır. Filtresiz sigaralar, tütün fabrikalarının filtreli üretilmesi veya kişilerin tütünü sigara kağıdına sararak (sarma tütün) kullanmaları şeklinde olmaktadır.

Türkiye’de filtreli paket sigara kullanımı ile ilgili çalışmalar olmakla birlikte sarma tütün kullanımı ile ilgili bir çalışma vardır (1). Halbuki Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde tütünün sarma tütün biçiminde kullanıldığı ve bu bölgelerde tütün pazarlarının olduğu bilinmektedir. Bu toplumsal kesim, tütün kullanımı ile ilgili bilgi ve istatistiklerin dışında kalmaktadır.

Toplumlar modernleştikçe tütün kullanım biçimi tütünün sarma kullanımından paket sigaraya doğru bir değişim göstermektedir. Nitekim 1925 yılında tüketilen tütün ürünleri içinde sigaranın payı %33.8 iken, 1991 de %99 a ulaşmış, bunun da %94.4’ü filtreli sigaralar olmuştur (2). Ülkemizde özellikle doğu ve güneydoğu bölgesinde filtreli sarma tütün içimi olduğu bilinmektedir. Şanlıurfa Türkiye’nin güneydoğusunda olup, sarma tütün kullanımının yaygın olduğu bölgelerimizden biridir.

Tütün kullanımı ile ilgili mücadele programları uygulayabilmek için hedef kitlenin sosyodemografik özelliklerinin, tütün kullanım davranışının ve nikotin bağımlılığının düzeylerini bilmek gereklidir. Bu açıdan çalışmamızda Şanlıurfa’da kırsal alanda, sarma tütün kullanan kişilerin sosyodemografik, tütün kullanma davranışı ve bağımlılık düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Y...NTEM

Bu çalışma Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ve Göğüs Hastalıkları Kliniklerinin işbirliği ile yapılmıştır. Araştırma Şanlıurfa’nın Siverek ilçesine bağlı 600 nüfuslu bir köy olan Taşıkara köyünde gerçekleştirilmiştir. Taşıkara köyünün geçim kaynağı hayvancılık ve tarımdır. Köyde ilköğretim okulu olup, sağlık ocağı bulunmamaktadır. Köyde şebeke suyu bulunmayıp su ihtiyacı köy çeşmesinden karşılanmaktadır. Köyde yaşayan, çalışmayı kabul eden ve 15 yaşında veya daha üstünde olan 299 kişi çalışmaya alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyen olmamıştır. Çalışmacılar tarafından oluşturulan Sarma Tütün Anket Formu ve nikotin bağımlılık düzeyini ölçen Fagerstrom Nikotin Alışkanlık Ölçeği uygulandı(3). Çalışmaya katılanlar çalışma hakkında bilgilendirilerek onayları alındı.

Veri Toplama Araçları:

1- Anket Formu: Çalışmacılar tarafından oluşturulan bu anket formunda; sosyodemografik özellikler, sarma tütün ve sigara kullanma öyküsü, ve tütün kullanımı ile ilgili bazı tutumları belirleyen toplam 46 soru bulunmaktadır.

2- Fagerstrom Nikotin Alışkanlık Ölçeği: Nikotin bağımlılık derecesini ölçen 8 soruluk kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin en yüksek puanı 11 en düşük puanı 0’dır. 7 ve üstü puanlar fiziksel nikotin bağımlısı olarak kabul edilmektedir (3).

İstatistik

Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri “SPSS 10.0 for Windows” paket programı kullanılarak yapılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Tablo 1: Sarma Tütün Kullananların Sosyodemografik Özellikleri, Tütün Kullanım Biçimleri ve Bağımlılık Oranları

Cinsiyet	Erkek %55.5
Yaş ortalaması	45.6±14.0
Öğrenim durumu (Okur yazar değil)	%38
Tütün kullanma oranı	% 38
Sarma Tütün kullanma oranı (tütün kullananlar arasında)	% 93
Sarma sigara sayısı/gün 20’den fazla	%5 8.2
Sarma sigara kullanım süresi /yıl (30 yıldan uzun)	%13.6
Filtre kullanmama	% 87.3
Tabakada biriktirmeme	%78
Ucuzluğu nedeniyle Sarma tütün tercih etme	%49.1
“ sarma tütün paketten zararlı” inancı	%87.5
Fagerstrom’a göre fiziksel bağımlılık saptanma oranı	%79.6

BULGULAR

Çalışmaya katılan 299 kişiden %55.5'i erkek (n=166), %44.5'i kadındı (n=133). Yaş ortalaması 35.7 ± 15.8 yıl idi. Okuma yazma bilmeme oranı %38 olup, %95.3'ü köy doğumlu, %99.3'ü halen köyde yaşamaktaydı. Hayatı boyunca bir dönem tütün içen oranı %47.2 (n=141), halen tütün kullanan %38.8 (n=116) oranındaydı.. Tütün kullananlardan % 93'ü sarma tütün %7'si paket tütün kullanıyordu. Günde 20'den fazla sarma sigara içme %58.2 olup, %13.6'sı 30 yıldan uzun süre sarma sigara kullanmıştı. Olguların %87.3'ü tütüne filtre takmaksızın, %84.4'ü ağızlık kullanmadan %21'i tütünü sarıp tabakada biriktirerek, %78'i her içim için yeniden sigara sarmaktaydı. Aralıklı olarak paket sigara da kullanma oranı %17 olup, %81.7'sinde ailede sarma tütün kullanan başka biri de vardı. Sarma tütün tercih nedeni olarak %49.1'i daha ucuz olmasını, %32.1'i daha lezzetli olması olarak göstermekteydi. Sarma tütün kullananların %87.5'i'si sarma tütünün daha zararlı olduğunu düşünürken, %12.5'i paket sigaranın daha zararlı olduğunu düşünmekte idi. Nikotin alışkanlık ölçeğinden alınan puan ortalaması 8.79 ± 1.46 olup, bu ölçeğe göre sarma tütün kullananların %79.6'sı fiziksel nikotin bağımlısı idi (Tablo 1).

TARTIŞMA

Çalışmamızda kırsal alanlarda tütün kullanan kişiler içinde %93'ünün sarma tütün kullanması Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da tütünün geleneksel kullanım şeklinin sarma tütün olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sarma tütün kullanımına hitap eden üretim ise Adıyaman, Muş ve Diyarbakır'da gerçekleştirilmektedir. Şanlıurfa'da tütün satımının gerçekleştiği yer tütüncü pazarı olup, onlarca tütün satıcısı tezgâhlarında farklı çeşit tütün satmaktadır. Tütünün kilosu 5-25 milyon arasında satılmaktadır. Bir kilo tütünden 1000 adet sigara çıktığı bildirilmektedir. Yaptığımız hesaplama göre sarma tütün kullanımı paket sigara kullanımına göre 5-10 kat daha ucuzdur. Sarma tütün tercih edilmesinin en önemli nedeni ise fiyatının daha ucuz olmasıdır. Hem bu çalışmamız hem de daha önce sarma tütün kullanan bir grupta yaptığımız çalışma bu düşüncüyü desteklemektedir (1).

Tütünün en sık kullanım biçiminin paket sigara biçiminde olduğu bilinmektedir. Bu sebeple tütün kullanımı ile ilgili çalışmaların çoğunda paket sigara kullanımı sorgulanmıştır. Bilgimize göre

tütünün paket sigara kullanımı dışındaki kullanım şekilleriyle ilgili Türkçe literatürde tek bir çalışma vardır (1). Yabancı literatürde ise tütünün nargile, pipo ve puro şeklinde kullanımı çalışılmıştır (4-7). Ayrıca tütün kullanımı çalışmaları çoğunlukla kentli kişiler (lise ve üniversite öğrencileri, doktorlar, hemşireler) üzerinde yoğunlaşmış olup kırsal kesimin tütün kullanımı ile ilgili çalışma yapılmamıştır (8-15). Dolayısıyla kırsal bölgede tütünün kullanım biçimiyle ilgili veriler elimizde bulunmamaktadır. Doğu ve Güneydoğu illerinin hemen hepsinde bulunan tütün pazarlarının müşterilerinin kimler olduğu ve bu tütünün nasıl kullanıldığı ile ilgili verilerin olmaması bir eksikliklerdir. Bu çalışma bu eksikliği giderecek nitelikte olmamakla birlikte bu alana dikkat çekecek verilere sahiptir.

Çalışmamıza katılanların %87.5'i sarma tütünün daha zararlı olduğunu düşünmesine rağmen sarma tütün ile paket sigaranın sağlığa etkileri ve bağımlılık yapma düzeyleri açısından karşılaştırılması yapılmamıştır. Sarma tütün ile paket sigaralar arasında önemli bir fark sarma tütünde çoğunlukla filtrenin olmamasıdır. Çalışma grubumuzda tütün %87.3 oranında filtresiz olarak kullanılmaktadır. Filtrenin sigaranın verdiği zararı azaltıcı etkisinin olup olmadığı ise tartışmalıdır. Filtreler bir içimde alınan katran miktarını azaltıcı etki göstermekle birlikte, uzun vadede içilen sigara miktarının artırılmasına yol açtığı kabul edilmektedir (16). Ayrıca filtrelerin karbon monoksit gazının geçişini engellemediği bilinmektedir. Nitekim hafif (light) sigaraların uzun vadede akciğer kanseri riskine olumlu bir etkisinin olmadığı kabul edilmektedir (16). Light, Mild terimleri kullanılarak satılan sigaraların sadece makine ölçümlerindeki katran ve nikotin verilerinin farklı olduğu bireylerin içtiği sigaralarında ise diğer sigaralardan farklı olmadığı saptanmış olup, bu terimlerin tüketiciyi daha az zararlı bir ürün sanısı yaratarak yanılttığı anlaşılmış, bir çok ülkede benzer terimlerin kullanımı yasaklanmıştır.

Nikotin bağımlılığını sadece içilen sigara miktarı veya süresi ile ölçmek çoğunlukla bağımlılığın derecesi hakkında fikir vermemektedir. Bağımlılığın şiddeti hakkındaki verilerden biri nikotin yoksunluk bulgularıdır. Bu çalışmada kullanılan Fagerstrom nikotin bağımlılık ölçeği, bağımlılık düzeylerinin objektif değerlendirilmesi için dünyada ve ülkemizde kullanılmaktadır (3,9). Çalışmamız sarma tütün kullananlarda %79.6 gibi yüksek oranda fiziksel nikotin bağımlılığı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine de tanı koyan yapılandırılmış bir görüşme aracıyla bağımlılığın saptanmaması çalışmamızın bir eksikliğidir.

Çalışmanın yapıldığı köy kırsal alan için tipik özelliklere sahip olmasına rağmen, örneklemimiz tüm kırsal alanı temsil edebilecek nitelikte değildir. Bu çalışmamızın önemli bir eksiği olmasına rağmen hiç çalışmanın olmadığı bir alanda ilk çalışma olması dolayısıyla diğer çalışmalara öncülük edecek bilgiler verdiğini düşünmekteyiz. Şanlıurfa'yı temsil edecek bir örneklemde tütün kullananlar içinde sarma tütün kullananların oranının saptanması önemli bir çalışma konusu olmaya adaydır.

KAYNAKLAR

- 1- Yanık M, Gencer M, Ceylan E, Altındağ A. Şanlıurfa'da sarma tütün kullanan bir grupta sosyodemografik özellikler ve bağımlılık düzeyleri . Bağımlılık Dergisi 2004;5:26-29.
- 2- Dilbaz N, Apaydın L. Bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşireler arasındaki sigara içme, bırakma sıklığı ve sigara içme davranışının özellikleri. Bağımlılık Dergisi 2002;3:1-11.
- 3- Haetherton TF, Kozlowski LT, Frecker RC, Fagerstrom KO. The Fagerstrom test for nicotine dependence. A revision of the Fagerstrom Tolerance Questionnaire. Br J Addict 1991;86:119.
- 4- Kyrematen GA, Dvorchik BH, Vesell ES. Influence of different forms of tobacco intake on nicotine elimination in man. Pharmacology 1983;26:205-209.
- 5- Shihadeh A. Investigation of mainstream smoke aerosol of the argleh water pipe. Food Chem Toxicol 2003;41:143-152.
- 6- Shafagoj YA, Mohammed FI, Hadidi KA. Hubble-bubble (water pipe) smoking: levels of nicotine and cotinine in plasma, saliva and urine. Pharmacology 1983;26:205-209.
- 7- Turner JA, Sillet RW, McNicol MW. The inhaling habits of pipe smokers. Br J Dis Chest 1981;75:71-76.
- 8- Yıldız M, Özcan ME. Ayaktan izlenen psikiyatri hastalarında nikotin bağımlılığı yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2000;1:1-5.
- 9- Tuğlu C, Güzelant A, Erdoğan S, ve ark. Hekimlerde sigara içme alışkanlığı ve ruhsal örüntü. Bağımlılık Dergisi 2000;1:1-11.
- 10- Sezer RE, Öztürk ŞZ, Bilgin N, ve ark. Elazığ'da görev yapan hekimlerin ve dış hekimlerinin sigara konusundaki, davranışları, tutumları. Turkish Journal of Medical Sciences 1990;14:381-390.
- 11- Akvardar Y, Aslan B, Ekici ZB, ve ark. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanımı. Bağımlılık Dergisi 2001;2:1-8.
- 12- Kaya N, Çilli AS. Üniversite öğrencilerinde nikotin, alkol ve madde bağımlılığının 12 aylık yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi 2002;3:1-8.
- 13- Metintaş S, Sarıboyacı MA, Nuhoğlu S, ve ark. Smoking patterns of university students in Eskişehir, Turkey. Public Health 1998;112:261-264.
- 14- Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi 2001;12:47-52.
- 15- Turgut T, Deveci F, Altuntaş E, Muz MH. Elazığ'da lise ve dengi okul öğretmenlerine uygulanan sigara anketi sonuçları. Solunum 2001;3:295-299.
- 16- Kozlowski LT, O'Connor RJ. Cigarette filter ventilation is a defective design because of misleading taste, bigger puffs, and blocked vents. Tob Control 2002;11:40-50.